

शिष्यवृत्तीचा लातूर पॅटर्न

लातूर जिल्हयाच्या रौप्यमहोत्सवी वर्षातील सर्वात मोठा उपक्रम म्हणून मिशन शिष्यवृत्तीकडे पाहता येईल. ग्रामीण भागात अभ्यासाचे आणि स्पर्धेचे वातावरण निर्माण करण्यात या उपक्रमाने यश मिळविले आहे.

इ. ४ थी व ७ वी च्या सर्व विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षेस बसवणे, शिक्षक प्रशिक्षण, साहित्य पुरवठा, ८ सराव चाचण्या, चाचण्यांचे मूल्यांकन, चाचण्यांचे विश्लेषण, विश्लेषणानुसार शिक्षकांचे अध्यापन यामुळे ग्रामीण भागातील शिक्षक आत्मपरिक्षणातून कामाला लागल्याचे चित्र लातूर जिल्हयात निर्माण झाले आहे. ८ सराव चाचण्यांमुळे विद्यार्थी १७ फेब्रु. २००८ रोजीच्या परीक्षेस आत्मविश्वासाने सामोरे जातील आणि घवघवीत यश संपादन करतील याची खात्री वाटते.

या विशेष उपक्रमाबद्दल मा. मुख्य कार्यकारी अधिकारी साहेबांना लाख लाख धन्यवाद !

मठपती विजयकुमार संबय्या
केंद्रप्रमुख, केंद्र बाभळगाव

शिष्यवृत्ती मंजूर संच

- पूर्व माध्यमिक शिष्यवृत्ती संच : राष्ट्रीय ग्रामीण - १०, ग्रामीण सर्वसाधारण - १५८, शहरी - ७८ एकूण २४६
- माध्यमिक शिष्यवृत्ती संच : ग्रामीण सर्वसाधारण - ४२, ग्रामीण अनुसूचित जाती - १३, ग्रामीण भूमीहीन - २९, राष्ट्रीय ग्रामीण - १०, ग्रामीण सर्वसाधारण - १३८, शहरी - ७० एकूण ३०२

मनोगत

सध्याचे युग हे स्पर्धेचे युग म्हणून ओळखले जाते. आजच्या या स्पर्धात्मक युगातील प्राथमिक शिक्षणातील स्पर्धा परीक्षा म्हणजे इ. ४ थी व ७ वी शिष्यवृत्ती परीक्षा होत. या परीक्षांमधून स्पर्धा परीक्षांचा पाया तयार होतो.

ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांच्या गुणवत्तेत वाढ व विकास करण्यासाठी या स्पर्धा परीक्षांचे आयोजन करण्यात येते. परीक्षेसाठी भाषा, इतिहास, भूगोल, गणित, बुद्धिमत्ता, सामान्य विज्ञान या विषयावर आधारित प्रश्नपत्रिका तयार केल्या जातात.

परीक्षेस सामोरे जाण्यापूर्वी प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप माहिती असणे आवश्यक असते. प्रत्येक विषयातील घटकांच्या भारांशाची माहिती असावी लागते. यासाठी प्रशिक्षणाचा कालबद्ध कार्यक्रम राबविण्यात आला. यामध्ये विद्यार्थ्यांची नेमकी गरज कोणती ? शिक्षकांना योग्य दिशा कशी देता येईल याचा विचार करण्यात आला. विद्यार्थ्यांचा जास्तीत जास्त सराव व्हावा या दृष्टीकोनातून जिल्हास्तरावर आठ सराव चाचण्यांचे आयोजन करण्याचे ठरले. प्रत्येक सराव चाचणीसाठी प्रश्नपत्रिकांचे संच वितरीत करण्यात आले. प्रश्नपत्रिकेतील प्रश्नाची काठीण्य पातळी वाढवून विद्यार्थ्यांच्या मनातील परीक्षेची भिती दूर करण्याचा प्रयत्न करण्यात आला.

जिल्हयातील सर्व विद्यार्थ्यांना प्राथमिक स्तरापासूनच स्पर्धा परीक्षांची गोडी लागावी, विविध स्पर्धात्मक परीक्षेस बसता यावे, विद्यार्थ्यांमधील बौद्धिक क्षमतांची गुणात्मक वाढ व्हावी असा दृष्टीकोन मिशन शिष्यवृत्ती २००८ मध्ये ठेवण्यात आलेला आहे. हा अंक शिक्षक, पालक व विद्यार्थ्यांना निश्चितच मार्गदर्शक ठरेल !

डॉ. प्रवीण गेडाम (भा.प्र.से.)
मुख्य कार्यकारी अधिकारी
जिल्हा परिषद, लातूर.

अनुक्रमणिका

क्र.	विषय	पान क्र.
१)	मिशन शिष्यवृत्ती २००८ - तोंडओळख	३
२)	मिशन शिष्यवृत्ती - उद्दिष्टे	४
३)	सन २००७-२००८ साठीचे नियोजन	५
४)	शिष्यवृत्तीचा लातूर पॅटर्न	६
५)	शिक्षक प्रशिक्षण - सांख्यिकी माहिती	७
६)	शिक्षक प्रशिक्षण - काही क्षणचित्रे	८
७)	मिशन शिष्यवृत्तीसाठीचे पूरक साहित्य	९
८)	स्पर्धा परीक्षेविषयी थोडेसे	१०
९)	मिशन शिष्यवृत्ती - काही क्षणचित्रे	१५
१०)	सरावासाठी काही उदाहरणे	१६
११)	मिशन शिष्यवृत्ती - काही क्षणचित्रे	१९
१२)	सरावासाठी काही उदाहरणे	२०
१३)	मिशन शिष्यवृत्ती - अंमलबजावणी	२३
१४)	क्लृप्त्या	२४
१५)	मिशन शिष्यवृत्ती - अंमलबजावणी	२५
१६)	विविध स्तरावरील काही प्रतिक्रिया	२६
१७)	विद्यार्थी सरावासाठी शिबीराची सांख्यिकी माहिती	२७
१८)	विविध स्तरावरील काही प्रतिक्रिया	२८

मिशन शिष्यवृत्ती २००८ : तोंड ओळख

पूर्व माध्यमिक व माध्यमिक शिष्यवृत्ती परीक्षेची १०० टक्के संपूर्ण तयारी करण्यासाठी व सर्व विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षांचा लाभ मिळावा या दृष्टीकोनातून जिल्हा परिषदेमार्फत जिल्हयातील १०० टक्के विद्यार्थ्यांची फीस भरण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

जिल्हा परिषदेने ठराव घेऊन जिल्हयातील जिल्हा परिषदेच्या सर्व प्राथमिक शाळेमध्ये मिशन शिष्यवृत्ती २००८ हा कार्यक्रम लागू करण्याचा निर्णय घेतला. या निर्णयानुसार जिल्हयातील ४ थी व ७ वी वर्गातील विद्यार्थ्यांच्या गुणवत्तावाढीस व स्पर्धा परीक्षांच्या तयारीसाठी कालबद्ध कृतिकार्यक्रम आखण्यात आला. या कार्यक्रमांतर्गत शिक्षक प्रशिक्षण व उपयुक्त संदर्भ ग्रंथ शाळास्तरावर देण्याचा निर्णय घेण्यात आला. विद्यार्थ्यांचा भरपूर सराव व्हावा या दृष्टीने सराव चाचण्यांचे नियोजनही करण्यात आले. नियोजनाप्रमाणे चाचण्यांच्या निकालाचे विश्लेषण करून सराव शिबीराचे अयोजन करण्याचे ठरवले. या सर्व उपक्रमातून सर्व शिक्षा अभियानाचे उद्दिष्टे गाठण्याचा प्रयत्न करण्यात आला.

मिशन शिष्यवृत्ती विशेषांक भाग - २ मधून शिक्षकांसाठी शिष्यवृत्तीचा अभ्यासक्रम, प्रत्येक विषयाचे घटक, त्या घटकानुसार प्रश्नांचे प्रकार या बाबी सदरील पुस्तिकेमध्ये देण्याचा प्रयत्न करण्यात आलेला आहे. यानुसार शिक्षकांनी अध्यापन करणे व विद्यार्थ्यांकडून सराव करून घेणे अभिप्रेत आहे. घेतल्या जाणा-या सराव चाचण्यातून निकाल कशा रितीने उंचावता येईल याकडे विशेष लक्ष देणे गरजेचे आहे. चाचण्यांच्या तपासणी अंती प्रत्येक चाचणीस विद्यार्थ्यांचे शंका - समाधान करणे गरजेचे आहे. यासाठी विद्यार्थ्यांच्या चुकांची दुरुस्ती वर्गामध्ये करून घेऊन त्यांना योग्य ते मार्गदर्शन करणे अपेक्षित आहे.

यामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये आत्मविश्वास निर्माण होतो व विद्यार्थ्यांची स्पर्धात्मक परीक्षेसाठीची तयारी आपणास करता येते. असा उद्देश या मिशन शिष्यवृत्ती २००८ मध्ये ठरविण्यात आलेला आहे.

उद्दिष्ट्ये

- ❖ इयत्ता ४ थी आणि ७ वीतील १०० टक्के विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती परीक्षेची संधी उपलब्ध करून देणे.
- ❖ विद्यार्थ्यांमधील स्पर्धा परीक्षेसंबंधी भिती दूर करून त्यांना प्रोत्साहित करणे.
- ❖ विद्यार्थ्यांची आकलनक्षमता व निरीक्षण शक्ती जागृत करणे.
- ❖ शहरी व ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांत गणित, बुद्धिमत्ता या विषयाची आवड निर्माण करणे.
- ❖ विद्यार्थ्यांचा सर्वसामान्य गुणवत्तेचा दर्जा उंचावणे.
- ❖ भावी जीवनातील स्पर्धा परीक्षांसाठी विद्यार्थ्यांना प्रेरणा देणे व सक्षम करणे.
- ❖ शिष्यवृत्ती परीक्षेच्या संदर्भाने शिक्षकांना सक्षम करणे.
- ❖ कमीत कमी आकडेमोड करून उदाहरणे सोडवण्याच्या विविध सुलभ पध्दती / तंत्रे यांची शिक्षकांना ओळख करून देणे.
- ❖ पालकांमध्ये विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता व स्पर्धा परीक्षा याबाबत जागरूकता निर्माण करणे.
- ❖ समाजाच्या व पालकांच्या अपेक्षांना प्रतिसाद देणे.
- ❖ विद्यार्थ्यांच्या पूर्वतयारीसाठी आवश्यक कौशल्ये / तंत्रे याची शिक्षकांना ओळख करून देणे.
- ❖ विद्यार्थ्यांची तयारी करून घेण्याच्या सुलभ व परिणामकारक पध्दतीची माहिती शिक्षकांना देणे.
- ❖ उदाहरणे / समस्या सोडविण्याच्या विविध तंत्रांची ओळख करून देणे.

मिशन शिष्यवृत्ती २००७ - ०८ नियोजन आराखडा

क्र.	नियोजन कार्यक्रमा	दिनांक
१)	जिल्हा परिषद / सर्व शिक्षा अभियानामार्फत शिष्यवृत्ती परीक्षा फीचा भरणा	१०/०७/०७
२)	शिष्यवृत्तीविषयक नियोजनाचा आराखडा तयार करणे बैठक	०५/०८/०७
३)	आराखड्याचे प्रारूप व मान्यता	१५/०८/०७
४)	जिल्हा कोअर ग्रुपची स्थापना व बैठक	२०/०८/०७
५)	तालुकास्तर व केंद्र स्तरावरील कोअर ग्रुपची बैठक व स्थापना	२२/०८/०७
६)	शिक्षक प्रशिक्षण घटकसंच निर्मिती कार्यशाळा	२३/०८/०७
७)	शिक्षक प्रशिक्षणासाठी स्लाईड्स तयार करणे	२४/०८/०७
८)	तालुका कोअर ग्रुपची बैठक	२५/०८/०७
९)	तालुकास्तरीय शिक्षक प्रशिक्षणाचे नियोजन	२७/०८/०७
१०)	प्रशिक्षण कालावधी (टप्पा १ व २)	१३/०९/०७ व १७/१२/०७
११)	सराव चाचण्यासाठीच्या प्रश्नपत्रिका विकसन कार्यशाळा (चाचणी क्र. १ ते ६)	२४/०९/०७
१२)	प्रशिक्षण टप्पा - २ नियोजन बैठक	१५/१२/०७
१४)	सराव चाचण्याचे आयोजन (एकूण-८ चाचण्या)	नियोजनाप्रमाणे
१५)	चाचणी क्र. ३ च्या निकालाचे विश्लेषण	जानेवारी ०८
१५)	गुणवंत विद्यार्थ्यांसाठी मार्गदर्शन शिबीराचे आयोजन	फेब्रुवारी ०८
१६)	सन २००८-०९ च्या शिष्यवृत्ती परीक्षांच्या निकालाचे विश्लेषण	निकालानंतर

शिष्यवृत्तीचा लातूर पॅटर्न

योग्य नियोजन आणि प्रभावी अंमलबजावणी या सूत्राने शिष्यवृत्ती परीक्षेत ग्रामीण भागातील जि. प. प्रा. शा. हाळणी ता. अहमदपूर येथील शाळेला मिळालेले यश सर्वांना दिपवून गेले. या यशामुळे प्रेरणा घेऊन व मा. डॉ. प्रवीण गेडाम साहेब (मु.का.अ.) यांच्या कल्पकतेतून लातूर जिल्हा परिषदेने परिश्रमपूर्वक मिशन शिष्यवृत्ती २००८ उपक्रमाची आखणी केली.

ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षेची जास्तीत जास्त संधी उपलब्ध करून द्यावी, त्यांच्यात आत्मविश्वास निर्माण करावा, शिष्यवृत्तीसंबंधी पालकांच्या अपेक्षांना प्रतिसाद द्यावा, शिक्षकांचेही सक्षमीकरण करावे या उद्देशाने मिशन शिष्यवृत्ती २००८ हा प्रकल्प जिल्हाभरात राबविण्यात येत आहे.

मिशन शिष्यवृत्ती २००८ अंतर्गत इ. ४ थी व ७ वी शिष्यवृत्ती वर्ग घेणा-या शिक्षकांना विषयनिहाय दोन टप्प्यात अनुभवी व तज्ज्ञ मार्गदर्शकाकडून प्रशिक्षित करण्यात आले. जि. प. शाळांतील सर्व विद्यार्थ्यांची परीक्षा फी व आवेदन पत्र फी जिल्हा परिषदेनेच भरली व १०० टक्के विद्यार्थ्यांना परीक्षेस बसवले.

जिल्हा परिषदेने राबविलेला शिष्यवृत्तीचा लातूर पॅटर्न म्हणून मिशन शिष्यवृत्ती २००८ उपक्रमाची ओळख निर्माण झाली आहे. हा उपक्रम संपूर्ण महाराष्ट्राला मार्गदर्शक व दिशादर्शक ठरणार आहे. मिशन शिष्यवृत्तीमुळे शिष्यवृत्तीधारक विद्यार्थ्यांमध्ये ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांची संख्या वाढेल तसेच शिष्यवृत्तीची उच्च संपादनूक सरासरी वाढेल यात शंका नाही.

भागवत गजाननराव जोशी
गटशिक्षणाधिकारी
पंचायत समिती, अहमदपूर

मिशन शिष्यवृत्ती २००८ शिक्षक प्रशिक्षण

क्र.	तालुका	टप्पा - १			टप्पा - २		
		वर्ग ४ था	वर्ग ७ वा	एकूण	वर्ग ४ था	वर्ग ७ वा	एकूण
		शि.सं.	शि.सं.		शि.सं.	शि.सं.	
१)	लातूर	१८०	३००	४८०	१५६	११०	२६६
२)	औसा	१७०	३२७	४९७	१५४	१४८	३०२
३)	निलंगा	१६९	३६०	५२९	१९२	१०३	२९५
४)	शिरूर अ.	५७	१०५	१६२	४३	४८	९१
५)	देवणी	६८	११७	१८५	६८	४२	११०
६)	उदगीर	१३४	२१३	३४७	१५७	६६	२२३
७)	जळकोट	५५	९३	१४८	५२	३२	८४
८)	अहमदपूर	१६०	२२८	३८८	१९२	५६	२४८
९)	चाकूर	११८	१७७	२९५	९८	५०	१४८
१०)	रेणापूर	१००	१४४	२४४	७९	३२	१११
	एकूण	१२११	२०६४	३२७५	११९१	६८७	१८७८

या प्रशिक्षणास इयत्ता ४ थी वर्गास शिकवणारा प्रत्येक शाळेतून एक व इयत्ता ७ वी वर्गास शिकवणारा उपस्थित होता. भाषा, गणित, बुद्धिमत्ता या प्रत्येक विषयासाठी एक शिक्षक यांना प्रशिक्षण देण्यात आले.

सदरील प्रशिक्षण हे प्रत्येक विषयासाठी एक दिवस याप्रमाणे देण्यात आले. प्रशिक्षणास ४ थी व ७ वीसाठी प्रत्येक विषयाचे ३ साधन व्यक्ती याप्रमाणे एकूण १८ साधन व्यक्तींनी जिल्ह्यातील शिक्षकांचे प्रशिक्षण पूर्ण केले. प्रशिक्षणासाठी तयार केलेल्या घटकसंचानुसार प्रशिक्षण पूर्ण करण्यात आले. पहिल्या टप्प्यात एकूण ३२७५ व दुस-या टप्प्यात १८७८ शिक्षकांना प्रशिक्षण देण्यात आले.

स्पर्धा परीक्षेविषयी थोडेसे....

स्पर्धात्मक परीक्षेची पूर्वतयारी :-

- संबोधांची स्पष्टता व विविध पैलू, अनेक उदाहरणांचा सराव, अनावश्यक पाय-या वगळणे, तोंडी आकडेमोडीचा सराव, अल्पशः आकडेमोडीच्या साहाय्याने उदाहरणांची सोडवणूक.
- तर्कसंगत विचार, नियम / सूत्र / तंत्र / तत्व यांचा वापर, सोडवण्याची स्वतःची पध्दती.
- प्रश्न समजून घेणे, उत्तर काढणे, चारही पर्यायी उत्तरे तपासणे, न जुळल्यास उदाहरण वेगळ्या पध्दतीने सोडवून पर्यायाचा अंक चौकटीत लिहिणे, अंक चुकल्यास त्यावर ≡ खूण करून चौकटीपुढे बरोबर उत्तर लिहिणे.

स्पर्धात्मक परीक्षेची गुरुकिल्ली :-

- ज्ञान, आकलन, उपयोजन, कौशल्य क्षमतेचे प्रश्न.
- प्राविण्य / प्रभुत्व प्रश्न, प्रज्ञा प्रश्न / कुट प्रश्न.
- मूळ संबोधांचे आकलन व त्यांचे कौशल्याने (कमी वेळात) उपयोजन
- ठराविक चाकोरीच्या बाहेर जाऊन विचार करण्याची सवय.
- शक्यतो रीत न करता तोंडी आकडेमोड करण्याची सवय.
- प्रत्येक घटक सखोल व विविध उपघटक अनेक प्रकाराने हाताळण्याचा प्रयत्न.
- क्षमतानुरूप अध्ययन निष्पत्ती सहजपणे, योग्य गतीत व अचूकपणे साध्य करण्याचे प्रयत्न .
- सुरुवातीस संबोध स्पष्ट होईपर्यंत रीत वापरून, आकडेमोड करून सराव.
- आकडेमोडीचा / क्रिया करण्याचा वेग वाढवण्यासाठी प्रयत्न तसेच

तोंडी आकडेमोड करण्याचा सराव.

- रीतीमधील अनावश्यक / कमी करता येण्यासारख्या पाय-या कमी करण्याचा सराव.
- शक्यतो रीत न करता अल्पशा आकडेमोडीवर उदाहरण सोडवण्याचा सराव.
- यांत्रिक पध्दतीने सोडवण्याची सवय कमी करणे.
- ठोकताळा पध्दतीनेही सोडवण्याची पध्दत कमी करणे.
- तर्कसंगत पध्दतीने नियम / सूत्र / तत्वे यांचा उपयोग करून सोडवण्याची सवय वाढविणे.
- उदाहरणे सोडवण्याची पध्दती मुलांना ठरवून देणे व शेवटी मार्गदर्शन करणे.
- ठोकताळ्याचा, तंत्राचा वापर करण्याचा सराव सर्वात शेवटी.

शिक्षकांसाठी काही सूचना :-

- सुरुवातीस प्रत्येक विषयाचे स्वतंत्रपणे अध्यापन न करता सर्व विषयांचे समन्वयाने अध्यापन करावे.
- उदाहरणे स्वतः सोडवून दाखवण्याऐवजी चर्चा करून विद्यार्थ्यांना स्वतः प्रथम ते सोडवू द्यावेत व नंतर सर्वांसाठी सोडवून दाखवावेत.
- प्रथम आकलनयुक्त वाचनाचा / प्रश्नोत्तराचा सराव घ्यावा. पुढे गतीने वाचनाचा सराव घ्यावा.
- उत्तरे पडताळण्यापेक्षा त्याने केलेला विचार / क्रिया / पध्दती पाहणे आवश्यक आहे.
- तोंडी बेरीज, वजाबाकीचा भरपूर सराव घ्यावा. पुढे पाढ्यांचा सराव
- सुरुवातीसच प्रश्नपत्रिका सोडवून घेऊ नयेत.

विद्यार्थी यशस्वी होण्याचे प्रमाण कमी असण्याची कारणे :-

- आकलनयुक्त वाचन नसणे, वाचनाची गती कमी, शब्दांचा अर्थ लावता न येणे.
- मुलभूत क्रियांवर प्रभुत्व नसणे.
- मनातल्या मनात आकडेमोड न करता येणे.
- अपेक्षित पूर्वज्ञान नसणे, कमी असणे, स्पष्टता नसणे.
- तर्क संगत विचार करण्याचा अनुभव नसणे. (क्रम, विश्लेषण)
- आवश्यक पूर्वतयारी करून न घेता मार्गदर्शक पुस्तकातील फक्त उदाहरणे सोडवून घेणे.

आवश्यक मुलभूत कौशल्ये :-

- आकलनयुक्त तसेच गतीने वाचन.
- मुलभूत संकल्पनांचे स्पष्टीकरण.
- मजकूर, तक्ते, आकृत्या यांचा अर्थ लावणे व विश्लेषण.
- तर्कसंगत विचार करण्याची सवय - (वेळ कमी लागतो, गती वाढते, आत्मविश्वास वाढतो, आकडेमोड कमी होते.)
- तुलना / समान संबंध, वर्गीकरण, क्रमसंबंध, विश्लेषण या क्षमता / कौशल्यावर प्रभुत्व.

आवश्यक मुलभूत संकल्पना व त्यांचे स्पष्टीकरण :-

भाषा : वर्णमाला, जोडाक्षरे, शब्दसंपत्ती, व्याकरण.

गणित : स्थान व स्थानिक किंमत, चार मुलभूत प्रक्रिया, विभाज्यतेच्या कसोट्या, वर्षातील दिनांक/ वार/महिने, पूर्ण वर्ग संख्या, सम विषम संख्या

बुद्धिमापन : एकाच रांगेतील क्रमांक, एकमेकींच्या उलटी क्रिया, क्रमनिरपेक्षता

आकलनयुक्त वाचन व अर्थ निर्वचन :-

- प्रश्न, प्रश्नातील एकेका शब्दावरून अर्थात होणारे बदल.
- बुद्धिमापनातील वर्णमाला, संख्यामाला, आकृत्या यावर आधारित प्रश्न (मजकूर, आकलन, प्रश्नांचा अर्थ लावणे, उत्तर शोधणे)
- मजकूर, तक्ते, आकृत्यांचे निरीक्षण, आकलन, विश्लेषण

तर्कसंगत / तर्कशुद्ध विचार करण्याचे कौशल्य :-

तर्क कसा करावा ?

- उदाहरणातील निश्चित माहिती शोधावी.
- या माहितीचा संबंध असणा-या बाबी शोधाव्या व त्यांची माहिती काढावी. समस्यांची उकल काढावी.

उपयुक्तता :

- सुतावरून स्वर्ग गाठणे या उक्तीनुसार फलित / यश प्राप्ती
- आकडेमोड करण्याची तसेच पाय-यानुसार रीत करण्याची आवश्यकता नाही.
- उदाहरणे सोडविण्याची गती वाढते. उपलब्ध वेळेत सर्व उदाहरणे सोडविणे शक्य होते.
- एकचल, द्विचल समीकरणे, त्रैरासिके याची उदाहरणे तोंडी सोडविणे शक्य होते.

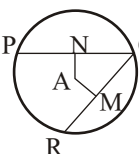
तंत्र, सूत्र, नियम शोधण्याचे कौशल्य :-

- कुठलेही उदाहरण प्रथमतः कधीही सोडवून दाखवू नये. पुढील मुद्यांच्या अनुषंगाने चर्चा करावी व विद्यार्थ्यांना त्यानुसार उदाहरणे स्वतः सोडवून घ्यावीत.
- उदाहरण वाचन, अर्थ निर्वचन / आकलन, उपलब्ध माहिती, समस्या कोणती ? (काय काढावयाचे)

गणितासाठी काही उदाहरणे

● दिलेल्या आकृतीत $l(PQ) = l(QR)$, रेज AM रेज QR, रेज AN, रेज PQ जर वर्तुळाची त्रिज्या 10 एज्ज असेल आणि $l(QR) = 16$ एज्ज तर $l(AN) =$ किती एज्ज ?

- (1) 4 एज्ज (2) 12 एज्ज (3) 6 एज्ज (4) 26 एज्ज

स्पष्टीकरण : $l(QR) = l(QR) = 16$ $(8)^2 + b^2 = (10)^2$
 $l(QR) = l(QR) = 8$ $6^2 + b^2 = 100$
 $l(AQ) = 10$ जर्ज $b^2 = 100 - 64$
 $l(AN) = ?$ $b^2 = 36$
 पायथागोरसचे प्रमेय $b = 6$
 $a^2 + b^2 = c^2$ $l(AN) = 6$ एज्ज

● प्रमोद व दीपज यांच्या आजच्या वयांचे जुजोत्तर 3:4 आहे. आजची 8 वर्षांनी त्यांच्या वयाचे जुजोत्तर 5:6 होईल, तर प्रमोदचे आजचे वय किती वर्षे आहे ?

- (1) 7 (2) 11 (3) 12 (4) 16

स्पष्टीकरण :

आजचे जुजोत्तर 3:4 $18x - 20x = 40 - 48$
 आजचे वय - $3x : 4x$ $-2x = -8$
 8 वर्षांनी जुजोत्तर $3x + 8 : 4x + 8$ $2x = 8$
 $\frac{3x + 8}{4x + 8} = \frac{5}{6}$ $x = \frac{8}{2} = 4$
 $6(3x + 8) = 5(4x + 8)$ प्रमोदचे आजचे वय $3x$
 $18x + 48 = 20x + 40$ $= 3 \times 4 = 12$ वर्षे

● (48) आज ($\times 6$) या दोन्ही संख्यांचा लसावि 144 आहे. तर * च्या जागी जेजता अंज असावा ?

- (1) 1 (2) 3 (3) 5 (4) 9

स्पष्टीकरण :

दोन संख्यांचा लसावि 144 असल्यामुळे 48 आणि $\times 6$ या दोन्ही संख्यांनी 144 ला निशेष भाज जातो. परंतु पर्यायाप्रमाणे 1 6, 3 6, 5 6, 9 6 यापैजी 56/96 चा 144 मध्ये निशेष भाज जात नाही. मात्र 16 चा 144 मध्ये निशेष भाज जातो. परंतु 48 व 16 या संज्येचा लसावि 48 येतो. म्हजून 16 ही दुसरी संख्या असू शजत नाही. 36 चा 144 मध्ये निशेष भाज जातो म्हजून * च्या जागी 3 हा अंज असावा.

● जालीलपैजी पूर्ज वर्ज संज्या जेजती ?

- (1) 3147 (2) 6745 (3) 4624 (4) 8428

स्पष्टीकरण :

संज्या पूर्ज वर्ज असज्यासाठी एज्ज स्थानी 0, 1, 4, 5, 6, 9 यापैजी एज्ज अंज असावे लाजते. दिलेल्या पर्यायात 6745 या संज्येत एज्ज स्थानी 5 आहे. परंतु दशज स्थानी 2 नाही म्हजून 6745 ही पूर्ज संज्या नाही म्हजून 4624 ही संज्या पूर्ज वर्ज संज्या असेल.

● दूध संघास 12 रू. लीटर या दराने 30%, 13 रू. लीटर दराने 40% व उरलेले दूध 14 रू. लीटर दराने असे एज्ज 500 लीटर दूध जरेदी जे ले. ते सर्व दूध 14 रू. लीटर या दराने विज ल्यास या व्यवहारात दूध संघास किती नफा झाला ?

- (1) 7.69% (2) 9.76% (3) 6.79% (4) 7.65%

स्पष्टीकरण :

500 रू. च्या 30% $500 \times 30/100 = 150$ लीटर
 12 रू. प्रमाणे $= 150 \times 12 = 1800$ रू.
 500 रू. च्या 40% $500 \times 40/100 = 200$ लीटर
 13 रू. प्रमाणे $= 200 \times 13 = 2600$ रू.
 उरलेले $500 - 150 - 200 = 150$ लीटर 14 रू. प्रमाणे $= 150 \times 14 = 2100$ रू.
 जरेदी जिंमत $1800 + 2600 + 2100 = 6500$ रू.
 विज्जी जिंमत 500×14 रू. $= 7000$ रू.

$$\text{नफा} = 7000 - 6500 = 500 \text{ रू.}$$

$$\text{शेज डा नफा (जरेदीवर)} = \frac{500}{6500} \times 100 = 7.69$$

● 23.427 या संज्येतील उजवीज डील 2 ची स्थानिज जिं मत डावीज डील 2 च्या स्थानिज जिं मतीच्या जि ती पट आहे ?

- (1) 100 (2) 1/100 (3) 1000 (4) 1/1000

स्पष्टीज रज :

$$\text{उजवीज डील 2 ची स्थानिज जिं मत } 2/100 = 0.02$$

$$\text{डावीज डील 2 ची स्थानिज जिं मत } 20$$

$$= \frac{\text{उजवीज डील 2 ची स्थानिज जिं मत}}{\text{डावीज डील 2 ची स्थानिज जिं मत}} = \frac{0.02}{20}$$

$$= \frac{2}{2000} \text{ (अंशातील दशांश चिह्न ज ढज्यासाठी छेदात दोन शु-य वाढविले.)}$$

$$= 1/1000 \text{ पट}$$

● सारिज ाचा वाढदिवस 1996 च्या स्वातंत्र्यदिनी जुरूवारी होता. तर 1998 साली तिचा वाढदिवस जेजत्या वारी येतो ?

- (1) रविवारी (2) शनिवारी (3) सोमवारी (4) शुज वारी

स्पष्टीज रज :

15 ऑजस्ट 1996 - जुरूवार

15 ऑजस्ट 1997 - शुज वार

15 ऑजस्ट 1998 - शनिवार

टिप : 1996 हे लीप वर्ष आहे. परंतू 15 ऑजस्टपासून जालावधी विचारात घ्यावयाचा आहे. त्यामुळे लीप वर्षातील 29 दिवसाचा फेब्रुवारी महिना जजनेत येत नाही. साधारज वर्ष समजून एज एज दिवस पुढे पुढे जेल्यास 15 ऑजस्ट 1998 ला शनिवार येईल.

मिशन शिष्यवृत्ती - काही क्षणचित्रे

मिशन शिष्यवृत्ती २००८ अंतर्गत सराव चाचणी उत्तरपत्रिका अदलाबदल करून विद्यार्थ्यांकडून तपासताना.

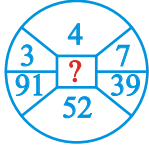

मिशन शिष्यवृत्ती २००८ अंतर्गत सराव चाचण्यातील अवघड घटकांचे विश्लेषण करताना शिक्षक व विद्यार्थी

मिशन शिष्यवृत्ती २००८ अंतर्गत विषयनिहाय कठीण घटकांचा व उदाहरणांचा सराव करताना विद्यार्थी

बुद्धिमत्तेसाठी काही उदाहरणे

- (1) 72 (2) 48 (3) 24 (4) 13

स्पष्टीकरण :

लहान संख्येने त्याच्या पुढील मोठ्या संख्येला भाजले असता प्रश्न चिन्हाच्या जागी संख्या मिळेल.

$$91 \div 7 = 13, 52 \div 4 = 13, 39 \div 3 = 13$$

म्हजून प्रश्नाच्या जागी 13 येईल. पर्याय ४. 4 बरोबर आहे.

- प्रश्नचिन्हाच्या जागी जेजती संख्या येईल ?

$$\begin{array}{c|c} 2 & 3 \\ \hline 15 & \end{array}$$

$$\begin{array}{c|c} 4 & 5 \\ \hline 45 & \end{array}$$

$$\begin{array}{c|c} 3 & 6 \\ \hline ? & \end{array}$$

(1) 54

(2) 55

(3) 60

(4) 65

स्पष्टीकरण :

$$\begin{array}{c|c} 2 & 3 \\ \hline 15 & \end{array}$$

$$\begin{array}{c|c} 4 & 5 \\ \hline 45 & \end{array}$$

$$\begin{array}{c|c} 3 & 6 \\ \hline ? & \end{array}$$

$$(2+3) 3 = 15$$

$$(4+5) 5 = 45$$

$$(3+6) 6 = 54$$

प्रश्नचिन्हाच्या जागी 54 येईल. म्हजून पर्याय १. 1 बरोबर आहे.

16 : 45 :: ? : 52

(1) 19

(2) 21

(3) 23

(4) 25

स्पष्टीकरण : 16 : 45

दुसऱ्या पदातील पहिला अंज = पहिल्या पदातील पहिला अंज + 3

$$4 = 1 + 3$$

दुसऱ्या पदातील दुसरा अंज = पहिल्या पदातील दुसरा अंज - 1

चौथ्या पदाचा पहिला अंज = तिसऱ्या पदाचा पहिला अंज + 3

$$5 = 2 + 3$$

चौथ्या पदाचा दुसरा अंज = तिसऱ्या पदाचा दुसरा अंज - 1

$$2 = 3 - 1$$

म्हजून प्रश्नचिन्हाच्या जागी (तिसरे पद) 23 येईल

- मार्च : जुलै :: ऑगस्ट ?

(1) एप्रिल

(2) जून

(3) डिसेंबर

(4) सप्टेंबर

स्पष्टीकरण :

मार्च-नंतर 4 था महिना जुलै

म्हजून ऑगस्ट-नंतर 4 था महिना डिसेंबर

पर्याय ३. (4) बरोबर आहे.

- जोपाळ 100 पायऱ्या चढून एज देवालात जातो. त्याने वर जाता-ना प्रत्येक पायरीवर तिच्या ४ मांज एवढी फुले ठेवल्यास त्यास जालीलपैकी किती फुले बरोबर-यावी लाजतील ?

(1) 4500

(2) 5000

(3) 5050

(4) 5500

स्पष्टीकरण :

1 ते 100 सर्व ४ मवार संख्यांची बेरीज

$$= \frac{\text{एज संख्या} \times (\text{लहान संख्या} + \text{मोठी संख्या})}{2} = \frac{n(n+1)}{2}$$

$$= \frac{100 \times (1 + 100)}{2}$$

$$= \frac{50 \times 2}{2} = \frac{100 \times 101}{2}$$

$$= 5050 \text{ (पर्याय ३. 3 बरोबर आहे.)}$$

- सहा मुलांनी एज जेळात भाज घेतला आहे. प्रत्येकाला दुसऱ्या प्रत्येक मुलाशी सामना जेळावयाचा आहे, तर एज किती सामने होतील ?

(1) 6

(2) 10

(3) 11

(4) 15

स्पष्टीकरण : सहा मुलांना अनुक्रमे देऊन शेवटचा ४ मांज सोडून बेरीज जे ल्यास एज सामनांची संख्या मिळेल.

$$1 \ 2 \ 3 \ 4 \ 5 \ 6$$

$$= 1 + 2 + 3 + 4 + 5 = 15 \text{ सामने}$$

पर्याय ४. 4 बरोबर आहे.

● जालील अंज मालिजे त असे जि ती 5 आहेत जी ज्यांच्या लजेच पूर्वी विषम अंज असून लजेच नंतर सम अंज नाही ?
2 4 9 7 6 5 5 7 3 7 9 4 5 8 3 5 3 7 9 8 9 5 5 3 7 5 2

(1) दोन (2) तीन (3) चार (4) पाच

स्पष्टीकरण :

प्रश्न-नीट वाचल्यास असे लजात येईल जी, 5 पूर्वी विषम व 5 नंतरही विषम अंज असलेल्या तीन अंजांचा संच विचारात घ्यावा लाजेल.

2 4 9 7 6 5 5 7 3 7 9 4 5 8 3 5 3 7 9 8 9 5 5 3 7 5 2

अधोरेजीत जे ल्याप्रमाजे चार संच मिळतील. म्हजून पर्याय ज . 3 बरोबर आहे.

● एजा सांजे तिज भाषेत समर हा शब्द $\bigcirc \square \oplus$ असा, मदन हा शब्द $\triangle \oplus \square$ असा तर नजर हा शब्द $\bigcirc + \triangle$ असा लिहितात. अजरांच्या ज्र मात्र माने चि-हांचा ज्र म असेलच असे नाही, तर त्याच सांजे तिज भाषेत मजर हा शब्द ज्र माने चि-हात ज सा लिहावा ?

(1) $\bigcirc \oplus \bigcirc$ (2) $\oplus + \bigcirc$ (3) $\bigcirc \oplus +$ (4) $\oplus \bigcirc +$

स्पष्टीकरण :

समर = $\bigcirc \square \oplus$

मदन = $\triangle \oplus \square$

नजर = $\bigcirc + \triangle$

दोन - दोन शब्दांची तुलना करून जमन असजारे अजर व चि-ह शोधू

म = \oplus

न = \triangle

र = \bigcirc

ज = +

मजर = $\oplus + \bigcirc$

पर्याय ज . 2 बरोबर आहे.

मिशन शिष्यवृत्ती - अंमलबजावणी

मिशन शिष्यवृत्ती २००८
अंतर्गत सराव चाचणी
सोडवताना
इ. ७ वीचे विद्यार्थी

मिशन शिष्यवृत्ती २००८
अंतर्गत सराव चाचणी
उत्तरपत्रिका अदलाबदल
करून तपासताना विद्यार्थी

मिशन शिष्यवृत्ती २००८
अंतर्गत सराव चाचणी
उत्तरपत्रिकांची फेरतपासणी
करतांना विषय शिक्षक

क्लृप्त्या

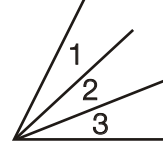
चौरस मोजणे :-

१	२	३	४
२			
३			
४			
५			

आडव्या व उभ्या रकान्यास अनुक्रमांक द्या. आडव्या व उभ्या रकान्याच्या शेवटच्या रकान्यातील क्रमांकाच्या जोडी लावून गुणाकार करा. अशा शेवट रकान्यापासून जोड्या असेपर्यंत जोड्या लावून गुणाकार करा.

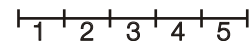
कोन मोजणे :-

एका शिरोबिंदूतून अनेक किरणांनी बनलेली आकृती असल्यास दोन कोनात १ पासून क्रमांक द्या. झालेल्या अनुक्रमांकाची बेरीज करा. दिलेल्या आकृतीतील कोनाची एकूण संख्या म्हणजे आलेली बेरीज होय. $1 + 2 + 3 = 6$ कोनाची संख्या ६

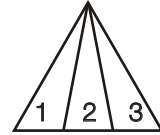
रेषाखंड मोजणे :-

वरील रेषाखंडाची एकूण संख्या $1 + 2 + 3 + 4 + 5 = 15$

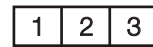
त्रिकोण मोजणे :-

पुढे दिलेल्या त्रिकोणाची एकूण संख्या $1 + 2 + 3 = 6$

चौकोन मोजणे :-

पुढे दिलेल्या चौकोनाची एकूण संख्या $1 + 2 + 3 = 6$

मिशन शिष्यवृत्ती - अंमलबजावणी

मिशन शिष्यवृत्ती २००८ अंतर्गत सराव चाचण्यातील अवघड घटकांचे विश्लेषण करताना शिक्षक व विद्यार्थी

मिशन शिष्यवृत्ती २००८ अंतर्गत सराव चाचणीसाठी एक वेगळी बैठक व्यवस्था

मिशन शिष्यवृत्ती २००८ अंतर्गत सराव चाचणीतील अवघड घटकांचे गटात सराव करतांना विद्यार्थी

शिष्यवृत्तीचा लातूर पॅटर्न

स्पर्धा परीक्षांनी मानवी जीवन गतिमान करण्यात फार मोठी भूमिका बजावली आहे. ज्या घटकांनी या बदलाचा स्वीकार केला त्यांची विकासाकडे वाटचाल सुरू आहे. पण ज्यांची इच्छा असूनही ते या बदलांना स्विकारू शकत नाही ते घटक म्हणजे मध्यमवर्गीय व शेतकरी. अशांच्या पाल्यांचा विचार करून यावर्षी लातूर जि. प. ने १०० टक्के मुलांना परीक्षेला बसवणे व त्यांचा जास्तीत जास्त सराव घेणे हा उपक्रम हाती घेतला आहे.

ग्रामीण भागातील वंचित घटकातील गरीब व गरजू तसेच कुटुंबात शैक्षणिक वातावरण नसलेल्या मुला-मुलींनाही परीक्षेची पूर्वतयारी व सरावासाठी या उपक्रमाचा उपयोग होतो आहे. यामुळे विद्यार्थी उज्वल यश संपादन करतील यात शंका नाही.

सौ. जयश्री स्वामी
सभापती, पं. स., शि. अ.

शिष्यवृत्तीचा लातूर पॅटर्न

ग्राम शिक्षण समितीचा अध्यक्ष या नात्याने शाळेत चालणा-या उपक्रमांची माहिती घेतली असता शिष्यवृत्तीचे वर्ग व नंदादीप शाळा हे उपक्रम विशेष करून आवडले. शिष्यवृत्ती परीक्षेच्या तयारीमुळे विद्यार्थी हुशार होतात. त्यांच्या पुढील शिक्षणात या परीक्षेचा फायदा होतो. यावर्षी सर्वच विद्यार्थ्यांना परीक्षेस बसवण्यात आले याची पण माहिती मिळाली. सर्वच विद्यार्थ्यांची फीस जिल्हा परिषदेने भरून गोरगरीब पालकांना दिलासा दिला व गावातील मुलांना ख-या अर्थाने शिक्षणाची संधी उपलब्ध करून दिली. अशा सुंदर व सर्वसामान्यासाठी शिक्षणाच्या उपक्रमास आमच्या हार्दिक शुभेच्छा !

विठ्ठल बुरंगे
अध्यक्ष, ग्राशिस, तळेगाव (बो.) ता. शिरूर अ.

मिशन शिष्यवृत्ती - २००८ विद्यार्थी निवासी शिबीर

मिशन शिष्यवृत्ती २००८ अंतर्गत घेतल्या गेलेल्या सराव चाचण्यांमधून प्रत्येक तालुक्यातून गुणानुक्रमे विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली. इयत्ता ४ थी व ७ वी वर्गातील गुणवंत विद्यार्थ्यांचे तालुकानिहाय ५० संख्येचे वर्ग करण्यात आले.

लातूर जिल्हयातील ४ थी व ७ वीचे प्रत्येकी ५०० याप्रमाणे १००० विद्यार्थ्यांचे निवासी शिबीर दि. ५/२/२००८ ते १६/२/२००८ घेण्याचे नियोजन करण्यात आले. सदरील निवासी विद्यार्थ्यांच्या मार्गदर्शनासाठी तज्ञ साधन व्यक्तीची निवड करण्यात आली. शिबीरात विद्यार्थ्यांना वैयक्तिक मार्गदर्शन करण्यात आले. दिवसभराच्या वेळापत्रकातून विद्यार्थ्यांचा सराव घेण्यात आला. अवघड घटकांचे स्पष्टीकरण करण्यात आले. शिबीर कालावधीत प्रत्येक विषयाच्या १०० गुणांच्या जादा प्रश्नपत्रिका विद्यार्थ्यांकडून सोडविण्यात आल्या. मुख्य परीक्षेची तयारी करण्याच्या दृष्टीकोनातून हे शिबीर लाभदायी ठरले.